

Globalization and its impact on Ukraine's economic security: challenges and threats to Ukraine's economic security

Rykov Vadym Volodymyrovych*

Received: 2022-09-06

Accepted: 2023-10-05

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10137497>

Abstract. Analyzing the impact of globalization on the economic security of Ukraine, this article examines the challenges and threats arising in the context of modern global trends. The article assesses how globalization affects the economic aspects and stability of Ukraine, taking into account its potential and vulnerability in the international economic environment. The study describes the relationship between globalization processes and the situation in the Ukrainian economy, and also considers possible strategies and measures to ensure economic stability and protection from the negative effects of global changes. The article examines the consequences and possible threats arising in connection with global processes for the economic stability of Ukraine. The article analyzes the impact of globalization on the key areas of the country's economy and determines the factors that affect the economic security of Ukraine in the conditions of growing integration in the world market. The study of the article also offers possible strategies and recommendations for strengthening the economic security of Ukraine in the conditions of globalization. The state policy of guaranteeing the economic security of Ukraine in the conditions of globalization processes has been improved, namely: the implementation of mechanisms of adaptive and sustainable development and the development of a structured model of an adaptive system for ensuring the stability of the national economic system and its economic security, which is based on the methodological principles of multiplicity, integrity, reliability, synergy, hierarchy, emergency, adaptability, purposefulness; formation and development of subsystems of regulation and planning and the corresponding management mechanism (external and internal influence) in terms of phases of design reflection and implementation.

Keywords: state policy, mechanisms of state management in conditions of globalization, institutional mechanisms, economic security of the state, economic crisis, guarantee of economic security.

* graduate student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University, head of the legal department of Tavri National University named after V.I. Vernadskogo, <https://orcid.org/0000-0002-8243-6558>

ВСТУП

Постановка проблеми. Глобалізація стала ключовим чинником у формуванні сучасного світового порядку. Її вплив на економіку країн, зокрема на економічну безпеку України, відображається через різноманітні виклики та загрози. Гострі та актуальні питання пов'язані з тим, як глобалізація впливає на економічну безпеку України і як країна може протистояти цим викликам.

Перш за все, важливо врахувати, що глобалізація відкриває для України нові можливості в торгівлі, інвестиціях та розвитку технологій. Однак разом з цим виникають нові загрози, які потребують уваги. Наприклад, залежність від світових ринків може зробити економіку України вразливою до глобальних фінансових криз та коливань. Падіння курсу національної валюти, втрата ринків збуту або обмеження доступу до іноземних інвестицій — усе це може серйозно вплинути на економічну безпеку країни. Глобалізація створює конкуренцію на світових ринках, що вимагає від України постійного підвищення конкурентоспроможності та якості продукції і це може вимагати значних інвестицій у нові технології та інновації, а також у підготовку кваліфікованого персоналу.

Наступним аспектом, який варто розглянути, є вплив глобалізації на сировинний ринок України. В умовах світового споживання та виробництва, зміни в попиті та цінах на сировину можуть серйозно вплинути на економіку країни.

Відповідно до цього, Україна повинна активно розвивати свою економіку, дивлячись на глобальні тренди та ризики, а також зміцнювати свої економічні та торговельні зв'язки з різними країнами. Також, важливо постійно вдосконалювати внутрішню політику, щоб створити сприятливі умови для розвитку власної економіки та зменшення вразливості перед глобальними економічними змінами.

Загалом, питання глобалізації та її впливу на економічну безпеку України вимагає уважного аналізу, розважливих стратегій та гнучкості у відповідях на глобальні виклики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З розвитком міжнародних економічних відносин під впливом посилення глобальних викликів відбувається розширення фокусу досліджень сфери економічної безпеки, особливо у сфері державного управління.

У процесі вивчення проблем формування державної політики гарантування економічної безпеки України в умовах глобалізаційних процесів у дослідженні використовувалися наукові праці зарубіжних дослідників: Н. Д. Кондратьєва, І. Шумпетера, Д. Досі, Р. Менша, У. Ростоу, К. Фрімена, Д. Белла, Дж. Гелбрейта, П. Друкера, Ф. Хайєка, Д. Норта, Р. Солоу, П. Ромера, Р. Лукаса, Б. А. Лундвалла, Р. Нельсона, Дж. Б. Мангейма, Р. К. Річа.

Джерела з проблем інституційного регулювання суспільно-політичних та соціально-економічних трансформацій у процесі формування інноваційного економічного розвитку включають, насамперед, класичні праці Д. Белла, П. Бурдьє, М. Вебера, Е. Тоффлера, С. Хантінгтона, Т. Умесао, Ф. Махлупа, Д. Рісмана, Р. Дарендорфа, К. Переса, К. Поппера, та ін.

Мета статті – науково обґрунтувати та описати вплив глобалізації на економічну безпеку України через призму викликів та загроз в рамках економічної безпеки України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Глибокі перетворення в усіх сферах суспільного життя, викликані утвердженням європейського вектору розвитку, подальша демократизація суспільства [3, с. 12], національне відродження України зумовили необхідність докорінного перегляду підходів до державного управління.

Побудова незалежної демократичної держави в умовах світових глобалізаційних процесів потребує створення якісно нової системи публічного управління з урахуванням як реалій сучасного життя й перспектив соціально-економічного розвитку, так і досвіду управління розвинутих країн світу та вітчизняний історичний досвід.

Світові глобалізаційні процеси сьогодні зумовлюють поширення визнаних світовою цивілізацією цілей і цінностей суспільного життя. Їх формування потребує побудови публічної сфери, заснованої на демократичних засадах, запровадження адекватних засад публічного права, і, як наслідок, системи публічного управління.

Дослідження сутності глобалізації та розкриття її теоретико-методологічних засад має міждисциплінарний характер, що тим самим підтверджує неможливість розкриття її змісту з точки зору лише науки глобалістики [4]. У з'ясуванні сутності глобалізації особливо важлива роль належить напряму економічної соціології, методологічною базою якого є праці таких дослідників, як М. Вебер, Т. Веблен, Е. Дюркгейм, К. Полані та ін. [1]. Саме у межах цих праць уперше в історії розвитку науки було здійснено соціологічне обґрунтування сутності процесів глобалізації. У межах даного підходу прихід глобалізації розглядався через концепцію мережевого розвитку, виникнення нових соціально-економічних методів господарювання [6].

Існує паралельність між масштабністю глобалізації, яка охоплює практично весь світ, та підкресленням потенціалу західної моделі розвитку, що визначає та втілює тенденції глобалізації та активної експансії американізації. Кожна концепція чи теорія глобалізації базується на локальному та глобальному - на дихотомічній типології соціальної організації, де суспільні зміни

вважаються результатом лише тих процесів, які пов'язані з просторовими характеристиками міжнародних організацій та взаємодії. Таким чином, поява глобалізаційного дискурсу часто інтерпретується як "просторове" розширення теорії змін.

Інституціоналізація ризиків транснаціональними соціальними рухами у формі міжнародних конвенцій та організацій і їх проблематизація формують світову спільноту єдиним транснаціональним соціальним простором (багатовимірним, поліцентричним, контингентним, політизованим, але не організованим у формі держави) [9].

Перспективи використання моделей глобалізації для аналізу міжнародних відносин залежать від того, наскільки лінійними будуть сучасні тенденції. Для розвинених країн вже у найближчому майбутньому актуальною стане ситуація, коли глобалізація перетворюється на рутинний процес функціонування/відтворення соціальної організації.

Американський політолог Е. Гідденс визначає глобалізацію як інтенсифікацію «загальносвітових (worldwide) соціальних відносин, які пов'язують окремі локальності (localities) таким чином, що локальні події визначаються подіями, які відбуваються за багато миль від них, і навпаки» [11]. Вченим розглядається глобалізація як безпосереднє продовження модернізації в сенсі сучасності (Modernity) [11, с. 63]. Слід зазначити, що на відміну від сталих чотирьох вимірних інституціональних систем, у моделі Е. Гідденса лише два інституціональні виміри системи: світова економіка і світова політика.

На думку Р. Войтович, "глобалізація як універсальна форма історичної динаміки приводить до якісних та кількісних змін у функціонуванні перехідних суспільств. Відповідно до цього вона являє собою нову

концептуальну схему розвитку сучасного світоустрою з його відповідною організаційною та ціннісною ієрархією" [22].

Здебільшого науковців трактують глобалізацію як процес концентрації і централізації капіталу, влади, інформації, знань, багатства, рішень тощо, забуваючи, що та ж динаміка спричинює і децентралізацію у державно-національному сенсі.

Щоб розібратися в сутності глобалізації, потрібно уважно вивчити її ключові риси. Серед них — інтернаціоналізація світової економіки, що відбувається через посилення міжнародного поділу праці, а також взаємозалежність національних економік та їх взаємне проникнення. Глобалізація відзначається розширенням обсягів та активізацією обміну, а також послабленням можливостей національних держав формувати незалежну економічну політику. Невід'ємною частиною цього процесу є створення мегапростору за умов утворення та функціонування транснаціональних фінансових, телекомунікаційних та інших мереж.

Однією з головних ознак глобалізації є розбудова єдиної системи зв'язків та створення нової конфігурації світової економіки. Також важливим є прагнення світової економіки до уніфікації стандартів, цінностей та принципів функціонування під впливом обміну товарами, робочою силою, капіталом та культурними цінностями. Глобалізацію, як тенденцію економічного, політичного, соціального і культурного розвитку, слід рахувати як утворення взаємного перетину ряду протиріч і процесів, що охоплюють держави, народи, місцеві спільноти, окремих громадян.

Ігнорування глибинних причин, закладених у процесах глобалізації, та розгляд її як породження системи самою ж системою, врешті рещт приведе до колапсу суспільного світоустрою. Для

упередження настання негативних наслідків, в умовах глобалізації кожна наступна модель світового розвитку має ставати «свідком» модернізації державного управління, що супроводжуватиметься не тільки трансформацією, а й відмиранням застарілих її елементів з подальшим встановленням нових структурних внутрішньосистемних зв'язків.

Важливо зазначити особливу ознаку сучасної глобалізації, що полягає в появі нових учасників на світовій арені — «глобальних корпорацій» та відповідних транснаціональних управлінських структур. Варто відзначити, що такі багатонаціональні (БНК) або транснаціональні (ТНК) компанії з'явилися набагато раніше, ніж у 80-ті роки. Їх виникнення в основному пов'язане з початком інформаційної революції, що дозволила цим компаніям перетворитись у впливову світову економічну силу, з якої, фактично, розпочинається сучасний процес глобалізації.

Нещодавно створена потужна міжнародна організаційна структура, що просуває домінуючий глобальний проект, можна порівняти з «глобальним клубом», який відображає інтереси провідних економічно розвинених країн та великих транснаціональних корпорацій. Ця структура впливає на те, як події розвиваються на світовій арені. Спостерігається концентрація капіталу та виробництва у транснаціональних корпораціях, які контролюють більше половини обороту світової торгівлі й фінансів. Вони опанували найбільш прибуткові галузі економіки різних країн, досягаючи якісно нового рівня. Це дозволяє говорити про настання нового світового порядку як про нову реальність у нашому світі.

Результатом глобальної інтеграції є не об'єднання держав у конфедерації, а скоріше знищення впливу національних держав із встановленням системи глобального управління, керованої «транснаціональною фінансовою

олігархією», і це може призвести до «середнього» рівня культури та панування масової культури. Домінування осередків сучасної світової економіки (Північна Америка, Європейський Союз та Азійсько-Тихоокеанський регіон) закріплюється політично через контроль міжнародного фінансового капіталу, транснаціональних корпорацій та міжнародних організацій над установами державної влади периферійних країн.

Проект «однополярної глобалізації», який зараз реалізується, суттєво представляє нову епоху колоніальних завоювань та розподілу світу, приховану під «псевдodemократичну фразеологію» [11].

Також глобалізація виражена як об'єктивний, універсальний, властивий соціальної природі процес об'єднання людей у глобальну спільність, на який впливає цілеспрямована діяльність людей [7]. Вона виділяє три варіанти реалізації цього процесу: «глобалізація як об'єктивний процес-тенденція реалізується у трьох варіантах: формування світової системи (мережі), глобалізму та інтеграції, які існують паралельно і одночасно, представляючи собою три реальних вектори виходу людства з сучасного перехідного процесу», які, як будь-які векторальні напрямки - абстрактні і конкретизуються різноманітним перехідного процесу як такого: діями суб'єктів, випадковостями, конкуренцією, виникненням нових і життєздатністю старих форм організацій [8].

Глобалізація вимагає посилення співпраці між країнами в правовій, політичній та економічно-фінансовій сферах на міжнародному рівні. Це може бути досягнуто через посилення міжурядових організацій, які мають відповідну компетенцію, та розробку ефективної нормативно-правової бази для впровадження спільних правових

стандартів у умовах сучасної глобалізації та міждержавної інтеграції.

Практика свідчить, що глобалізаційні процеси, які охоплюють різні сфери суспільства, повинні враховувати широкий спектр можливостей, які виступають каталізаторами інноваційного розвитку в умовах глобалізації. З посиленням глобалізаційних процесів виникають відповідні глобальні простори та механізми, які регулюють різні галузі економіки. Під впливом технологічних та інформаційно-комунікаційних факторів розвиваються мережеві форми економічної діяльності, що відображається у створенні глобального інформаційного простору. Ефективна робота всієї системи органів державного та місцевого управління включає публічне управління і передбачає широке залучення різних зацікавлених сторін до розробки та впровадження державної політики, а також створення системи взаємного контролю.

Особливо важливою проблемою для функціонування національних держав в умовах глобалізації є неспроможність створити власну ідеологічну доктрину глобалізації, а здатність держави через свої інститути управляти певним міжкультурним протистоянням. Можливість віднайти адекватну формулу долання такого протистояння свідчитиме про рівень цивілізованості та історичної самодостатності держави, а отже, і готовність такої держави адаптуватись до сучасних глобалізаційних процесів [7].

Таким чином, серед основних умов розвитку глобалізації можна виділити формування єдиного політичного простору, який, у свою чергу, повинен забезпечити вироблення єдиної політичної мови, яка б слугувала основою взаєморозуміння між світовими культурами. За його відсутності політичний діалог цивілізацій залишиться на рівні номінальних конструкцій, і за жодних обставин не матиме можливості виступити реальною

політичною практикою ефективного розвитку держав у XXI столітті.

Важливим фактором виникнення сучасних глобалізаційних процесів доцільно вважати розвиток інтеграційних тенденцій на регіональному, субрегіональному та міжрегіональному рівнях. У другій половині минулого століття перед людством повстало завдання віднайти нові механізми суспільного регулювання [2].

Сучасна форма глобалізації полягає у тому, що окремі групи, організації, фірми та компанії з різних країн світу нині більш прямо інтегруються між собою, часто обходячи безпосередню участь держави в цьому процесі. Важливо відзначити, що в теорії глобалізація має сприяти швидшому економічному зростанню, підвищенню рівня життя та створенню нових можливостей для всіх людей у світі.

Створити оптимальну модель управління глобалізаційними процесами в Україні вкрай складно, оскільки досі серед учених, політиків та державних менеджерів не вироблено єдиної формули управління глобалізаційними процесами в Україні, за якою визначається яким чином жити в умовах глобалізації, як захистити Україну від глобалізаційних викликів і яким чином використати її переваги на свою користь. Причинами її відсутності, на нашу думку, є: 1) відсутність єдиного розуміння геостратегічних векторів розвитку України як з боку влади, так і опозиції; 2) нехтування національних інтересів заради прагматичної реалізації економічних інтересів; 3) відсутність цілісної стратегії розвитку України в умовах глобалізації, що породжена відсутністю чітких офіційно задекларованих інтеграційних намірів держави; 4) несинхронність національного вектору розвитку України з глобалізаційними процесами; 5) відсутність механізмів обговорення геополітичних векторів розвитку в умовах глобалізації з громадянським

суспільством; 6) інтернаціоналізація усіх сфер суспільного життя, яка перешкоджає вільній інтеграції України до світової спільноти; 7) відсутність механізмів реалізації послідовної та прогнозованої державної політики в умовах глобалізації; 8) відсутність механізмів з розв'язання глобальних проблем, з якими стикається Україна. Спираючись на світовий досвід, Україна просто зобов'язана перетворити глобалізацію на засіб власного суспільно-політичного та економічного розвитку [5]. Сьогодні модернізація світу не є однозначним процесом, вона вимагає різних векторів розвитку. Важливою для цього є інституціоналізація різних національних та регіональних ціннісних систем, які дозволяють здобути право на глобальний вплив. У контексті комплексної структуризації та реструктуризації сучасного світу та пошуку нових пріоритетів постіндустріального розвитку, важлива роль належить ідеології глобалізації. Сукупність і масштаб інновацій вказують на те, що глобалізація призводить до ідейної трансформації, заснованої на системних змінах у базових принципах, на яких ґрунтувалися основні ідеї та ідеології минулих століть.

ВИСНОВКИ

Таким чином, система державного управління України, як і більшості держав у світі, в умовах глобалізації зазнає певного модернізаційного впливу, внаслідок якого відбувається коригування функцій окремих органів державної влади, створення нових інституційних структур управління. Для України пошук нової моделі функціонування системи державного управління є більш ніж об'єктивною потребою, реалізація якої дозволить їй не лише заявити про свою конкурентоспроможність у межах відповідних глобальних структур, але і здобути можливість впливати на

управління світовими глобалізаційними процесами.

Зважаючи на сучасний контекст України, важливим стає розробка гнучкої та уважної глобалізаційної стратегії. Це означає аналізувати як можливі переваги, так і потенційні ризики, які супроводжують глобальний розвиток у сучасному світі. Створення такої стратегії вимагає урахування

References

1. Ватаманюк З. Інституційні засади формування економічної системи України: теорія і практика . Львів : Новий світ. 2000, 2005. 648 с.
2. Войтович Р. Глобалізація як універсальна форма історичної динаміки перехідних суспільств. Вісн. НАДУ. 2012. № 1. С. 21-32.
3. Мартиненко В.М. Демократизація механізмів державного управління процесами суспільних трансформацій: Автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / Донец. держ. ун-т упр. - Донецьк, 2005. - 36 с.
4. Механізми державного управління. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. 2011. 692 с., С.375-376.
5. Притула Н.В. Досвід забезпечення економічної безпеки в зарубіжних країнах. *Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи: тези доп. І Міжн. наук.-практ. конф.* Одеса: Пальміра, 2014. С. 41—44.
6. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів

геостратегічних факторів та визначення чіткої ролі України у цьому контексті.

Ефективна глобалізаційна політика має бути збалансованою, спрямованою як на захист національних інтересів, так і на співпрацю зі світовою системою розвитку. Це дозволить Україні не лише залишатися конкурентоспроможною на глобальній арені, але й активно сприяти своєму власному розвитку.

- господарювання: Монографія / О. А. Кириченко, М. П. Денисенко, В. С. Сідак, С. М. Лаптев, С. А. Єрохін, О. І. Захаров, П. Я. Пригунов та ін. К.: ІМБ Університету економіки та права «КРОК», 2010. 412 с.
7. Стежко Н.В. Імперативи вирішення глобальної продовольчої проблеми в умовах асиметричності світового розвитку: дис. ... док. економ. наук : 08.00.02 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. 589 с.
 8. Тихоненко І. Південноазійський регіональний комплекс безпеки на сучасному етапі. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини.* 2015. Вип. 3. С. 60–65.
 9. Тулуб О.М. Ризики в системі економічної безпеки підприємства: аналітичний аспект розрахунку очікуваного рівня рентабельності підприємства та витрат на зниження ризиків. *Financial-economic and innovative support of entrepreneurship development in the spheres of economy, tourism and hotelrestaurant business: collective monograph.* Coventry : Agenda Publishing House, 2017. P. 610-618.
 10. Economic Intelligence Unit, EUI Country Data, accessed on 19 August 2014.
 11. Giddens A. *The Consequences of Modernity.* Stanford, 1990, p. 64.